

Többszörre futunk neki, hogy kibontsuk, de legalábbis boncolgassuk, milyen szerepet töltenek be a városi színházak az ország kulturális vérkeringésében. Már az elnevezés is fontos, hogy vidéki helyett – külföldi mintára – a városi színház terminust használjuk. És bár egyáltalán nem könnyű, megpróbáltuk függetleníteni magunkat a nemegyszer romboló kultúrpolitikától, és kizárólag szakmai alapokon vizsgálni. (Lehet egyáltalán?) Korábbi lapszámainkban (nem fővárosi) színgazgatókat kérdeztünk színházvezetési credójukról. Önkormányzatokat, fenntartókat az általuk elképzelt/preferált színházi működésről, mit tartanak jónak a helyi közösség érdekében. Rendezőket, színházi alkotókat, szakembereket – olyanokat, akik nem érintettek a Budapesten kívüli kőszínházak működésében – álmaik városi színházáról, hogy az utópiának is teret engedjünk. Párbeszédet generálni persze nehéz egy olyan szakmai közegben, amely alapvetően nincs hozzászokva a párbeszédhez. De a magunk szerény eszközeivel törekszünk arra, hogy ez változzon. Most Budapest és vidék, azaz a fővárosi és nem fővárosi színházcsinálás viszonyát, helyzetét, gyakorlatát tesszük terítékre. Ezzel is jelezni akarván, hogy a törésvonal nem a földrajzi és helyi adottságok mentén, hanem jó és rossz színház között húzódik.

ERŐT SUGÁROZNI VAGY NEMESESEN BUKNI

Kerekasztal-beszélgetés a városi színházak valódi jelenéről és vágyott jövőjéről

Milyen kihívásokkal jár a színházcsinálás a fővároson kívül? Kell-e kerülni a „vidéki színházak” kifejezést? Lát-e a szakma Budapesten túl? Mit tud ajánlani egy pályakezdő színésznek egy városi színház? Mi a feladatköre és milyen a jövőképe vidéken egy színházi intézménynek? BODOR PANNA kérdéseire BARNÁK LÁSZLÓ, a Szegedi Nemzeti Színház, BÉRES ATTILA, a Miskolci Nemzeti Színház, GEMZA PÉTER, a debreceni Csokonai Színház és SZABÓ TIBOR, a szombathelyi Weöres Sándor Színház igazgatója válaszolt.

– *Miért kezdtek el színházzal foglalkozni?*

Szabó Tibor: Harmadikos koromban én voltam az *Egyszer egy királyfi* legénye, aztán lettem Döbrögi, párnával kitömve... Gimnáziumban megcsináltuk Tamási Áron *Énekes madarát*, és ekkor már magától értetődő volt, hogy a Színművészetre felvételizek. Aztán kétszeri próbálkozás után sem vettek fel. Majd sok idő eltelt, aztán kerülő úton, har-

minhárom évesen kerültem színházhoz. Ötvenéves koromban diplomáztam színművészetből, amikor már rég aktív színészként tevékenykedtem.

Barnák László: Gyerekkori becsípődésből indult az egész nálam is. Versmondó versenyeken indultam, tizenhárom éves koromban a Harlekin Színház tagja lettem. Egy-két évvel később már kötelező olvasmányokból készült elő-

Barnák László. Fotó: Szabó Luca

adásokkal jártuk az országot. Utána jött az Új Színház Stúdió, pár évet rendezőasszisztensként is dolgoztam. Nagyon kitartóan próbálkoztam, engem ötödszörre vettek fel a Színművészetre.

Béres Attila: Én gyerekként igazából sose voltam színház közelében. Matematikusnak meg focistának készültem, mégis komplett beleszerettem a színházba. Egyből felvettek, később felvételiztem a rendező szakra, ahová szintén.

Gemza Péter: A kilencvenes évek elején mindössze jó tanító szerettem volna lenni. Aztán találkoztam azzal a gondolattal, hogy a jó tanár titka hasonló, mint a jó színészé. Ebből inspirálódva kezdtem színházi alptréningekre járni, és egyik alkalommal eljött hozzánk Nagy József. Fontos lépés volt, mikor meghívott az együttesébe. Egy-két évet akartam ott tölteni, ám ott ragadtam, és a színház többé nem engedett el.

– Ma már nyakig benne vagytok nemcsak színészként és/vagy rendezőként, de intézményvezetőként is a színházcsinálásban. Mit jelent számotokra a színházigazgatás? Kapcsolódik-e hozzá küldetéstudat?

B. L.: Hatalom és pénz. Bocsánat, hogy kicsit elviccelem... Szerintem valamilyen fajta szervezői készség mindannyiunkban van, ez mocorgott bennem már akkor is, amikor az Új Színházban elkezdtem rendezéssel is foglalkozni egy picit, meg besegíteni a szervezési feladatokba. Azt éreztem, hogy a közösségért, a közösséggel együtt szeretnék valamit csinálni. A Színművészeti után tanultam még szín-

háztudományt, stratégiai marketinget és művészetmenedzsmentet is. Érdekel, hogy miként lehet kis csapatokat létrehozni, fölépíteni és működtetni. Már közel tíz éve voltam a Szegedi Nemzeti Színháznál, amikor azt éreztem, hogy nem úgy működik a struktúra a mindennapokban, ahogyan működhetne, nem úgy jönnek a nézők, nem olyan a repertoár. Azt gondoltam, hogy szívesen belevágnék abba, hogy ne csak pofázzak az öltözőben arról, hogy hogyan kéne ezt csinálni, de tegyek is valamit azért, hogy a dolgok pozitív irányba változzanak.

G. P.: Hiszek a színházban. Nagyon mélyen hiszek abban, hogy változtatni tudunk, hogy ennek van értelme, sőt, ennek van igazán értelme. A színházigazgatás számomra arról szól, hogy helyzetbe hozzam azokat az alkotókat, akik ugyanígy gondolkoznak. Ehhez arra van szükség, hogy minél professzionálisabb körülményeket és csapatot alakítsunk ki köréjük, hogy a tehetségük legjavát legyenek képesek megmutatni. Nagy erőfeszítéseket tettünk a Csokonai-ban annak érdekében, hogy az intézményi struktúrát és kultúrát ebbe az irányba mozdítsuk el.

Sz. T.: Nekem már volt gyakorlatom színházvezetésben még otthon, Erdélyben, ezért is foglalkoztatott a gondolat, hogy abban az esetben, ha Jordán Tamás abbahagyja, meg kellene pályáznom a szombathelyi igazgatói posztot. A korábbi ciklusok meghirdetésekor is fel-felmerült a nevem, de úgy igazán nem gondoltam komolyan. Kivártam, de amikor eljött a pillanat, már nem voltam olyan lelkes, úgy gondol-

tam, hogy túl vagyok én már az izgátság delelőjén. Végül néhány kollégám meggyőzött, hogy pályázzak. Persze így, hatvanon túl már nem akarom feltétlen megváltani a világot, de azért remélem, hogy sikerül valamit elérnem.

B. A.: Nagyon sok generáció veszett el, idézőjelben és idézőjel nélkül is. Mi úgy gondoltuk páran, akik a Székely-, illetve Babarczy-osztályokban végeztünk, Keszéggel, Rusznyákkal, Szabó Mátéval, aki az évfolyamtársam volt, és Szócs Arturral, hogy nem hagyjuk magunkat elveszni. Nagyon ritka ez a fajta generációs gondolkodás, inkább egyéni sikerek jellemzőek. Kitaláltuk, hogy művészeti tanácsként – kezdetben még Kiss Csabával is kiegészülve – együtt fogjuk irányítani a színház munkáját. És úgy látszik, hogy ez a generációs összefogás és szakmai barátság jól működik. Én nem vagyok a szó nemes értelmében igazgató, ebben az ötös fogatban nekem pont ugyanúgy egy szavazatom van művészeti és esztétikai kérdésekben, mint a többieknek. Ez a világ egyik legnehezebb dolga, mégis fontos. Egyéni szándékom egyébként nem is nagyon volt, én szerettem rendező lenni.

– Mit gondoltok a vidéki színház kifejezésről? Ugye Nyugaton inkább a városi színház elnevezést használják. Mennyire fontos számotokra, hogy a diskurzus esetleg már alapjaiban is változzék?

B. A.: A vidéki jelzőben mindig van valami pejoratív, bármilyen hanglejtéssel mondják is ki, bármilyen szándék legyen is a szavak mögött. A színházak hihetetlenül erős kulturális bástyák egy város életében. A kisebb városoknak

általában egy kőszínháza van. Nálunk, a miskolci színházban hihetetlenül erős műhelymunka zajlik, kevés helyen látok hasonlót, még Budapesten sem, ezt így ki merem jelenteni. Színházszakmai szempontból nincs, nem kell hogy legyen különbség. Ugyanazzal a rendezőcsapattal is dolgozunk, mint a fővárosi nagyszínházak. Engem szokott bántani, amikor vidékeznek.

G. P.: Nem mindegy, hogy ki és honnan mondja. Amikor Budapestről hangzik ez el, akkor pejoratívabb élt kap az egész történet. Én leginkább Debrecenről tudok beszélni, ami egy folyamatosan fejlődő, nagy hagyományokkal, erős identitással rendelkező város. Nem vagyunk könnyű helyzetben, hiszen mindannyian tudjuk, hogy az ország egypólusú. Ha ezen változtatni akarunk, az nemcsak gazdasági és infrastrukturális, hanem kulturális és mentalitásbeli kérdés is. Azt azonban érdemes tisztázni, hogy a budapesti színházak évi, mondjuk, öt bemutatóval arányosítva sokkal többől gazdálkodnak, mint mi. Ez egy nehezítő körülmény, de magas színvonalú és komoly szakmai munka folyik a vidéki színházakban, műfaji sokféleséggel.

B. A.: Szeretném megerősíteni Pétert. Egy vidéki színház az Operaház, az Operettszínház, a Vígyszínház, a Katona József Színház, a Pintér Béla és Társulata és a Nemzeti Táncszínház funkcióját tölti be egyben. És mindegyik műfajban hoznunk kell a színvonalat. Ha őszinte vagyok, mi itt négyen tulajdonképpen egyszerre működtetünk hat-hét színházat. Ezért jó egyébként egy színésznek elkerülni vidékre,

Béres Attila. Fotó: Éder Vera

mert ott tényleg meg lehet tanulni a szakmát, hiszen egyik este táncol, másik este énekel, harmadik este pedig Dosztojevskijbe pusztul bele. Vidéki nemzeti színházat vezetni hatalmas felelősség és nagyon nehéz dolog.

Sz. T.: Négyünk közül én vagyok az egyedüli, aki nem nemzeti színházat vezet, ám így sem egyszerű egy saját, csak ránk jellemző profilt kialakítani. Számomra fontos a színészi munkában a testtudatosság, ezért örülök a mozgásszínház térnyerésének, a művészeti tanácsba is olyan embereket kértem fel, akik képviselni és szolgálni tudják ezt a gondolatot. Hát persze hogy a városi színház megnevezés jobban hangzik, mert lehet azt sokféleképpen mondani, hogy vidéki. Tökéletesen egyetértek Attilával, hogy egy színésznek, ha igazán meg akarja tanulni a szakmát, érdemes vidékre szerződnie. Ennek ellenére – ha ez egyáltalán tudatosul az ifjú kollégákban – egy vidéki város színháza számára nem kis hátrány, hogy a pesti delej nem szűnik meg, a színészek többsége legalábbis nem vidékre, hanem a fővárosba vágyik. Vidéki színház, városi színház... fene tudja. Valahogy nem is nagyon foglalkoztatott ez a gondolat, amíg a kérdést fel nem tetted.

B. L.: Én is Attilához csatlakoznék, hogy a többféle színházi műfaj egyidejű képviselése átlag 12-14 bemutatót jelent egy évadban. Egyébként érdemes három oldalról is megközelíteni ezt a kérdést. Egyrészt finanszírozási szempontból, mert eleve az is furcsa, hogy vannak kultúrstratégiaileg kiemelt intézmények... Értem a gondolatot, de közben meg ott van a nevünkben, hogy nemzeti. Mi miért is nem vagyunk akkor kultúrstratégiaileg kiemelték, ha más tekintetben nem is, legalább a finanszírozásban? Mindeközben az előadó-művészeti törvény komoly hármass feladatot ró ránk. A másik szempont a társulatiság. Vannak ugyan Budapestről leszerződő színészek, ám a közönség vágyik időnként arra, hogy új arcokkal is találkozzon. Nem mellékesen problémás, hogy akik vidéken dolgoznak, miként tudnak filmes munkát vállalni, vagy egyéb kiegészítő jövedelemhez jutni. A harmadik szempont a közönség. Ha Budapest köré köröket rajzolunk, látjuk, melyek azok a színházak, amelyek egy, két vagy éppen három órán belül elérhetőek. Szerencsére nálunk, Szegeden egyre több olyan produkció van, amiért a nézők bevállalják ezt az utat, ami egyébként mind a négyünk színházánál érezhető jelenség. Csökken a távolság a nem budapesti és a budapesti színházak között.

- Azon túlmenően, hogy többféle műfaji igénynek kell megfelelnetek, milyen különbségek vannak egy városi és egy fővárosi színház feladatai között?

Sz. T.: Egy fővárosi színház megengedheti magának, hogy csak egy bizonyos közönségréteget célozzon meg. Viszont egy vidéki vagy városi színház nem. Nekünk mindenfajta ízlést ki kell szolgálnunk, vagy ha nem is kiszolgálnunk, de figyelembe kell vennünk. És bármennyire is dolgozunk ezen, gyakran érnek bennünket bírálatok, hiszen nem egyszerű minden igénynek megfelelni. Persze, ha akarunk egyáltalán.

G. P.: A főváros lakossága kétféle millió lélek, így bármekkora régiós hatásköre van is egyik-másik városi nemzeti színháznak, akkor is jóval kisebb nézői közösségnek játszik, tehát a repertoárt másképp kell kialakítani. Debrecen ugyan nagyobb városnak számít, de így is pusztán tizede a fővárosnak. Így sokkal több bemutatóra van szükség, hiszen sokkal

hamarabb végignézi a színházba járó közönség azokat a darabokat, amelyeket műsorra tűzünk. A bemutatók számának azonban van egy véges határa, azt hiszem, mi ezt már elértünk. Feladatunk a régiós elérés kiterjesztése, hogy a Csokonai valóban egy, az országhatáron is átnyúló régió központjaként tudja megszólítani a közönségét. Emellett a játszóhelyeink számának bővülésével magától értetődő lesz a vendéglőadások gyakoriságának növekedése is. És itt nemcsak a fővárosi előadások „lehívására” gondolok, hanem a magyarországi és határon túli városi színházak egymás közötti előadáscseréinek rendszeresítésére is.

B. L.: A *Színházban* olvastam Nánay István interjúját Rudolf Péterrel, és ő említette azt a szempontot, hogy ha egy előadásból havi kettőt tudnak csak játszani a színházak, az a színészek szempontjából sem annyira szerencsés, nehéz ismét felvenni a fonalat. Egy vidéki színháznál normális esetben lemegy a hétvégén ugyanabból a darabból két vagy három előadás, a következő héten a bérletből is három-négy, majd havonta két-három előadás blokkonként. Így a színész is jobban rá tud koncentrálni a feladatra, tud fejlődni, előrelépni, sokkal jobban, mint ha heteken át csak egyeket játszana mindenképp. Másfelől ez a fajta „bemutatókényszer” azt is hozza magával, hogy nem lehet egy-egy produkcióból nagyobb szériát futni. Habár ez most elkezdett nálunk megváltozni.

B. A.: Igen, ez valós probléma. A legjobb előadásokból sem tudunk igazán hosszú szériát játszani, és iszonyatos anyagi áldozattal jár, hogy évekig repertoáron tartsuk őket. Mi több előadást is megkíséreltünk hosszú távon, évadokon átívelően játszani – több-kevesebb sikerrel. És ez a fájdalmas szépsége is a munkánknak, hiszen, mondjuk, Molière-t eljuttassuk vagy huszonötösör, utána pedig jön az a rész, hogy megtanulod elengedni még a legjobb előadásaidat is. Belepusztulunk, de elengedjük. Budapesten könnyebb tíz évig fenntartani egy előadást, mert mire levennék, kinevelődik a közönség egy új generációja.

- Mennyire feladata ma egy városi színháznak, hogy a hagyományos funkcióin túl mást is nyújtson? Gondolok itt a színházi nevelésre éppúgy, mint az egyéb közösségi, civil törekvésekre. Az ilyesmi talán egy kisebb közösségben egészen másképp, intenzívebben működhet, mint a fővárosban. Van ezzel kapcsolatos tapasztalatotok?

B. A.: Nagyon büszke vagyok a Zöld Színház Projektünkre, ami már országos mozgalommá nőtte ki magát. Papp Endre kollégám kezdte el Miskolcon, és civil szervezetekkel működünk együtt a tudatos zöld nevelés szellemében. Tantermi előadásokkal, előadás utáni feldolgozó és előadás előtti ráhangoló beszélgetésekkel, ifjúsági programmal is rendelkezünk. Tehát mindazt, amit egy budapesti érdeklődő néző megkap például az Iram csapatától az Örkény Színházban, azt nálunk is megkapja. Ráadásul Miskolcon ez kiemelten nehéz és fontos küldetés, mivel a különböző társadalmi rétegek együttműködése konfliktusos. A kormányzat részéről vannak pályázatok, ezeknek köszönhetően tudunk hátrányos helyzetű településekről is busszal hozni nézőket. Ez egy igazán szép szolgálat.

G. P.: Azt gondolom, hogy nemzeti színházként fokozottan szükség van arra, hogy a hagyományos színházi funkciókon kívüli feladatokat is ellássunk. Ugyan hivatalosan nem tartozik a feladatkörünkhöz, de belső indítatásból,

önként vállaljuk, hiszen minden energiabefektetést megér, hogy alakítsuk a jövő színházát. Ennek keretében indítottuk 2013-ban a Csokonai Ifjúsági Programot (CSIP), idén a KözTér részvételi színházi programot, csatlakoztunk a Zöld Színház Projekthez, továbbá kiemelten figyelünk a női alkotókra a MagdaFesztven, hogy csak néhány példát említsék.

Sz. T.: Számomra is magától értetődő volt, hogy a színházi nevelés hangsúlyos része kell hogy legyen a munkánknak. Ebből a megfontolásból fel is vettünk a színházhoz egy drámapedagógus szakembert, Németh Gyöngyit, aki drámapedagógus munkát, valamint színházi nevelési előadásokat is létrehozunk rendszeresen. Az Osonó Színház-műhellyel is egyre szorosabb a kapcsolatunk.

B. L.: Átalakulóban van a színház szerepe. A funkcióbővülés pedig már összefügg a marketinggel is. Ahhoz, hogy jobban benne legyünk a városunk, a közvetlen környezetünk vérkeringésében, be kell tudnunk vonni a helyi közösség tagjait is a színházzal kapcsolatos gondolkodásba. Nálunk a Kooperáló Színházpedagógiai Alkotótér az a terep, ahol különféle csoportos foglalkozások vannak általános iskolásoknak, középiskolásoknak, felnőtteknek, bárki bárkikor becsatlakozhat a munkába, és időnként művészi produktumok is születnek. Most mutatunk be például a Faktor Terminállal egy közös projektet, a *Szegedszombatot*, amelyben a közösség tagjai írhattak novellákat a szegedi boszorkányperek kapcsán, illetve azokból kiindulva. Ez egy olyan, a városi közösséget is bevonó színházi projekt volt, amire nálunk eddig még nem volt példa. Nagyon sok kapcsolódási pontra van szükség a szűkebb és tágabb értelemben vett helyi közösséggel.

Sz. T.: Mi tavaly a költészet napjára videópályázatot hirdettünk középiskolásoknak, idén pedig *Az ember tragédiája* kapcsán iskolai diákszínházi csoportok készítettek el egy-egy jelenetet a műből, amelyeket egymásba fűzve be is mutattunk. A társadalom összes rétegét igyekszünk megcélózni, hiszen azt szeretnénk, hogy a megye színházaként is gondoljanak ránk. Felvettük a kapcsolatot a környező önkormányzatokkal, és van, ahol már együttműködési megállapodás is kötött.

– *Szerződtekéskor milyen hátrányokkal és milyen előnyökkel indultok? Korábban említettétek, hogy a színészek számára előny, hogy sokféle műfajban jártasságot szerezhettek, de ez akkor is verseny Budapesttel, a fővárossal, amely sok szempontból nyilván sokkal vonzóbb lehetőségeket kínál.*

B. L.: A városi színházak között vannak nonprofit kft.-k és költségvetési intézmények, és még ezen belül is vannak különbségek, mert az egyik helyen munkaviszonyban vannak a színészek és a teljes társulat, a másikon meg nem. Nálunk például a társulat nagy része, pontosan 196 ember munkaviszonyban van, de az összes színész, illetve a színpad körül dolgozó kollégák vállalkozók. Nehéz ez, mert azt a fajta biztonságot mi nem tudjuk megadni, amit egy állandó szerződés garantál. Vagy például nem tudunk a filmezés nyújtotta lehetőségekkel versenyre kelni. Ez utóbbi elsősorban a legfiatalabb generációt érinti. Tőlük egyre több visszajelzés jön, hogy nagyon szeretnek itt, szívesen maradnának is, de közbejön egy film, egy sorozat, ami elszippkázza őket. Ilyenkor azt szokták kérni, hogy maradhassanak csak adott előadásokra. De a színháznak az a jó, ha a teljes évadban itt vannak, hiszen akkor tudunk valóban rájuk építeni. Minél

többet kell egyeztetni, annál nehezebb összerakni a bérlet-struktúra mellett a havi műsort. Bőven elég bonyodalmat okoz, ha van időnként néhány vendég, de az, hogy a saját színészeinket is egyeztetni kell, miközben üdvözlendő a tehetségük és népszerűségük, nagyon leszűkíti a lehetőségeinket, ami korántsem szerencsés egy ilyen típusú, nagyüzemi működésnél. Mi nem tudunk a fiataloknak igazi alternatívát nyújtani. Ráadásul amikor ennyire sokfelé megosztja az energiáit egy színész, előbb-utóbb kiég. Felmerülhet, hogy ez megéri-e neki egyáltalán. Örülnék, ha a fiatal, pályakezdő színészek számára az is kellően motiváló volna, hogy hosszú távon jelen lehetnek egy színház életében, építhetik magukat, a karrierjüket, fejleszthetik a szakmai tudásukat... Ám ezek a lehetőségek könnyen elcsábítják őket. Ami persze több mint természetes, hiszen a színházak még biztos megélhetést sem képesek nyújtani nekik.

G. P.: Mondhatnám, hogy semmit nem tudunk ajánlani. Szinte semmit. Hiszen fizetésben, kiegészítő kereseti lehetőségekben, lakhatásban nem vagyunk versenyképesek. Amiben viszont igen, az az a tény, hogy az ország egyik legkiválóbb társulata a miénk. Vitrinszínházi *Hamlet*, koncertszínházi *Toldi*, helyspecifikus *Kaméliás hölgy* készül nálunk. Van egy friss Kossuth-díjasunk, Csikos Sándor, akivel minden próba felér egy beszédtechnikai továbbképzéssel. Van egy Ráckevei Annánk, aki munkamorálban, a színház és a társulat iránti tiszteletben minden fiatal színész példaképe lehet. És van egy társulatunk, amely hisz az együttműködésben, a nyitottságban, a kreativitás örömeiben. Na, ebben versenyképesek vagyunk.

B. A.: Én gyakran foci példával mondom – és ma ugye divatosak is a foci példák – a frissen hozzánk szerződő főiskolásoknak, hogy olyan ez a miskolci színház a jelen pillanatban, mint a Porto vagy az Ajax. A fiatalok odaszereződnek, aztán jól otthagyják a Barcelonáért vagy a Real Madridért, amikor már izmos játékosok lettek. Ez hosszú ideig tényleg tartotta magát, sokan elmentek, a Radnótiba, a Katonába, az Örkénybe. Ám akkor, amikor elkezdtek jönni a színházszakmai sikerek, megszűntünk ugródeszka-színháznak lenni. A színészek itt maradtak. Nagyon erős társulatunk van jelenleg, rengeteg fiatalal. Amit mi ígérni és nyújtani tudunk, az a rengeteg munka. Ezt minden szerződési tárgyaláson el szoktam mondani. Fizetést nem sokat tudok ajánlani, ellenben munka lesz bőven, jó rendezőkkel, olyanokkal, mint Ascher Tamás, Mohácsi János, Rusznyák Gábor, Szabó Máté, Zsótér Sándor... Nálunk az a szabály, hogy minden színésznek kell hogy legyen egy évadban legalább egy olyan feladata, amiért „érdemes felkelnie”. Mindez valamiképpen nálunk tartja a színészeket, az időseket és a fiatalokat is.

Sz. T.: Sok olyat nem tudunk nyújtani a színészeknek, amit egy budapesti színház igen, de persze mi is törekszünk arra, hogy lehetőleg mindenki kapjon a képességeinek és a tehetségének megfelelő feladatokat. Törekszünk arra, hogy olyan rendezőkkel találkozhassanak a színészek, akikkel eddig még nem. Nagyon nehéz egyensúlyt tartani egyébként, mert tapasztalataim szerint a fiatalokat csak sok munkával és izgalmas feladatokkal lehet megtartani, ám ott vannak az idősebbek is, akik már sok éve húzzák együtt az ígát. Tehát tud féltékenység lenni a fiatalok körül. Nehéz úgy kialakítani egy évadot, hogy minden színész elégedett legyen. Ugyanak-

kor nálunk mindenki bejelentett munkaviszonyban van, a színészek is, ami egyfajta anyagi biztonságot ad, és normális esetben jelenthetné azt is, hogy senkinek nem kell futnia a megélhetése után, de ahogy már a kollégák is említették, egy városi színház ma Magyarországon nem tud sokat fizetni a munkavállalóinak. Most szerencsénk volt, mert adódott két film is, ugyanis Szombathelyhez közel, a megyén belül zajlottak a forgatások, amelyekben szinte az egész társulat részt tudott venni.

– *De ne csak a színészekről beszéljünk. Pályakezdő rendezők, dramaturgok, drámainstrukturátorok, rendezőasszisztensek számára mit tudtok ajánlani? Gondolkodtok fiatalokban ezeken a területeken is?*

B. A.: Fontos, hogy a rendezőkkel is újítsunk, igen. Ezzel kapcsolatban azonban még sok adósságunk van, hiszen Miskolcon a művészeti tanács öt rendezőből áll, így rendezőként is ők dolgoznak elsősorban. Rajtuk kívül még Székely Kriszta és Ascher Tamás. Tehát ha őszinte vagyok, azt kell mondjam: a biztosra, az erősen biztosra szoktunk menni. De mindenképp cél, hogy megpróbáljunk fiatal rendezőket is idecsábítani. Komoly adósság ez, de meg fog történni.

Sz. T.: Nálunk szerencsésen alakul ez a dolog, mert a művészeti tanácsban eleve fiatalok vannak: Nagy Péter István és Sardar Tagirovsky, de még Horváth Csabát is idesorolom. A tanács tagjai nem mind rendezők, köztük van Nagy Cili színésznő és Tóth Réka Ágnes mint széles látókörrel bíró dramaturg is. Réka egyébként nagy gonddal igyekszik még több fiatal, sőt fiatal női alkotót bevonni a munkába. A következő évadban például rendez nálunk Tárnoki Márk, Widder Krisztof, illetve Horváth János Antal már másodszor fog dolgozni Szombathelyen.

G. P.: Néhány évvel ezelőtt meghirdetük a Fiatalok évadát, ahol hangsúlyosan jelen volt a rendezők között a fiatal, pályakezdő generáció is. De ez inkább csak figyelemfelhívás volt, valójában minden évadunk a fiataloké ebből a szempontból. A kíváncsi társulat, a 158 éves kőszínházi hagyomány és a fiatal alkotók találkozása szerintem nagyon inspiratív légkört teremt, és minden fél számára fontos tapasztalatokkal jár. Ezt példázza Ilja Bocsarnikovsz és Ráckevei Anna vagy éppen Sardar Tagirovsky és Csikos Sándor közös munkája.

B. L.: Hozzánk az elmúlt években több fiatal, pályakezdő rendező is érkezett, illetve különböző területekről diákok jöttek

hospitálni. Asszisztenst is szerződtettünk. Munkát, tapasztalatszerzési lehetőséget ajánlunk. Rendezőknél ez egy-egy darabra koncentrálódik, asszisztensünk évadra jött. A Hojsza Henrietta rendezte *Élet-ritmusra* telt házzal megy, és már a második fesztiválra utazunk vele. Komoly lehetőség lehet egy pályakezdőnek egy ilyen munka.

– *Hogyan válogattok a fiatalok közül? Az SZFE felülről jövő erőszakos átalakítása hozott-e változást ebben? Sokat jártok Pestre, és figyelitek a vizsgákat? Vagy valaki leadja a „drótot”? Mi ennek a praktikus menete?*

B. A.: Mielőtt az SZFE bedőlt, sokat jártam vizsgákra. Tavaly, a pandémia utolsó pillanatában még megnéztem Székely Kriszta és Máté Gábor osztályát, akik aztán csináltak is nálunk egy vizsgát. Az egyetem körüli botrány utolsó

Gemza Péter. Fotó: Csokonai Színház, Debrecen

Szabó Tibor. Fotó: Mészáros Zsolt / Weöres Sándor Színház, Szombathely

pillanataiban még onnan is szerződtettünk színészeket. Most szerencsére sok fiatal van Miskolcon, amit számszerűsíteni is tudok, a társulat negyven százaléka harminc év alatti. Tehát, úgymond, jól „beszámoltunk”.

Sz. T.: Annak ellenére, hogy ritkán jutok el Budapestre – aminek egyébként nagyon prózai oka van, ugyanis nem vezetek autót, így el kellene érnem az utolsó vonatot, ami általában lehetetlen –, azért a kollégáim, a művészeti tanács tagjai jelen vannak a pesti nyüzsgésben, páran tanítanak is az egyetemen. A figyelmünk egyelőre még kicsit egyoldalú az SZFE felé, a Freeszfével még nem alakult ki kapcsolatunk. Volt egy próbálkozásunk Kaposvárral is,

mert egyre nehezebben tudtuk egyeztetni *A Pál utcai fiúk* szereplőgárdáját, és észszerűnek tűnt, hogy bizonyos szerepeket lekettőzzünk. De végül nem Kaposvárról, hanem a Tárnoki-osztályból jöttek többen kettőzni, a kaposváriakkal ugyanis többszöri próbálkozás után sem sikerült érdemi egyezségre jutnunk a hallgatók részvételéről.

G. P.: Az a szerencsém, hogy magam is tanítok a Kolozsvári Egyetemen, így van lehetőségem meghívni gyakorlatra vagy egy-egy szerepre hallgatókat. Ami pedig talán ennél is fontosabb: ha a nálunk dolgozó fiatal színészek jó hírért viszik a társulatnak, és az osztálytársaikban az a benyomás alakul ki, hogy irigylésre méltó hely a Csokonai, akkor magától beindul ez a folyamat, és nekem csak válogatnom kell.

B. L.: Az elmúlt három évben castingot hirdettünk, ahogyan az idén is. Elég sok jelentkezőnk volt, hatvan-hetven fő, nem csak felsőoktatási helyekről. Többen is társulati tagok lettek, vagyis eredményes volt ez a módszer. Vizsgákra alig érkezik hozzám meghívó, pedig ha tehetem, elmegyek.

– *Beszéltetek az üzemszerű működésről, az előadáskényszerről. Ez mennyire akadálya a kísérletezésnek? Illetve milyen hátrányai vannak a termelőközpontú színháznak az igazi, elmélyült műhelymunkára nézve? Hogyan lehet a balanszot tartani?*

B. A.: Miskolcon három játszóhely van, és mindegyik nagyon jellegzetes profillal rendelkezik. A nagyszínházban alapvetően a közönségcsalogató darabok kerülnek műsorra, a kamaraszínház inkább egyfajta, jó értelemben vett művészszínház, és ott van a Játékszín, amely a kísérletezés helye. Utóbbiban kifejezetten keressük a szélsőséges kifejezőeszközöket, a váratlant, a meglepőt. Tehát a széles repertoár nálunk nemhogy gátja, inkább alapja a kísérletezésnek. Erre mondok is egy nagyon jó példát: a jövő évadban Miskolcon például Ascher Tamás Pintér Bélát rendez. Kísérletezés és megújulás nélkül tulajdonképpen el is temethetjük a színházat.

Sz. T.: Mi is három játszóhellyel rendelkezünk, és én azt gondolom, hogy ha egy színházon belül az a tendencia, hogy friss gondolatokat próbálunk közvetíteni – és ez nemcsak az új szövegekre, hanem a régebben született darabokra is vonatkozik –, az jó. Ha azon gondolkodunk, hogy az adott anyag milyen új olvasattal készülhet el, akkor máris teret nyert a kí-

sérletezés. Mi ennek a szellemében igyekszünk dolgozni mindhárom helyszínünkön.

G. P.: A Csokonaiiban épp egy nagy változást élünk át. Az új játszóhelyünk, a Csokonai Fórum megnyitása előtt állunk, amelyben van egy 350 és egy 130 fős terem. Emellett jövőre adják át a teljesen felújított történelmi épületet, 600 fő feletire kibővített nagyszínpadi nézőtérrel. Idéntől mi működtetjük a Nagyerdei Szabadtéri Színpadot is, és van egy egészen különleges profilú helyszínünk is, a Csokonai Irodalmi Labor. Ez egy olyan színházi ökoszisztéma, ami lehetővé teszi a nemzeti színházi státuszhoz kapcsolódó kötelezettségek teljesítésén és a már említettekén túl a társművészeti projektek ösztönzését is. Nem kicsi, de nagyon szép feladat.

B. L.: Érdemes körüljárni, hogy mit jelenthet a kísérletezés egy városi nagyszínház esetében. Hol jelenik ez meg? A rendező személyében, a darabválasztásban, a megvalósításban? Esetleg egy korábban nem használt helyszín jelentheti a kísérletezés terepét? Kortárs szerzők felkérése egy darab megírására például minden bizonnyal kísérletezés, hiszen csak akkor szembesülünk az írott szöveggel, amikor már meghirdettük a produkciót, megvan a rendező és a körülbelüli színészgárda is. Ezt minden évben bevállaltuk. A következő évadban a színházhoz tartozó REÖK-ben készülünk egy Peter Handke-bemutatóra, ez is kísérlet. Ha egy nemzeti vagy kiemelt színház művészileg is érdekes szeretne lenni, akkor bevállal ilyen produkciókat is, hogy sokszínű repertoárjában a szórakoztatás mellett szellemi feltöltést is kínáljon.

– *Szerintetek mi segíthetné elő az elszigeteltség oldását? Akár rendszerszinten, akár szakmai körökből induló kezdeményezésekkel, akár személyes lépések révén azért, hogy nagyobb legyen rajtatok a figyelem. Akár a kritikusai figyelem is.*

B. A.: Én azt gondolom, hogy nagyon fontos, hogy a kritikusok nézzék az előadásainkat. Mi nem panaszkodhatunk, rengeteg sok *Kritikus órát* tartunk, és több kritika jelenik meg rólunk, mint amiről kezdetben álmodni mertünk. Fontos, hogy a kritika aktívan vegyen részt egy vidéki színház életében, hiszen nagy eséllyel a kritikusok tollján keresztül tud csak eljutni egy-egy előadás híre a szélesebb rétegekhez. Ha valamiről több felületen is írnak, az egy idő után be tudja mozgatni a nézőket. Én az RTL Klub egyik műsorában minden hónapban egyszer elmesélem, az egyik legnézettebb időszámban, hogy mi történik a Miskolci Nemzeti Színházban. Az ilyesmi is hihetetlenül fontos. A miskolciak erre büszkéek, és odafigyelnek rá. Rajtunk nagy a kritikusai figyelem, bár tény, hogy mi minden hónapban egyszer indítunk kritikusoknak buszt Budapestről Miskolcra, kávéval. Néha szokták úgy emlegetni a miskolci színházat, hogy olyan, mint a régi Kaposvár. De én ezzel vitatkozom, mert szerintem ez inkább az új Miskolc.

Sz. T.: Nagyon fontos szerepe van egy színház életében a kritikusok jelenlétének. Azt tapasztaltam az eddigi rövid igazgatóságom ideje alatt, hogy van, aki rendszeresen érdeklődik irántunk, és van, aki tudomást sem akar venni rólunk, talán a személyem miatt, a csalódottsága miatt, hogy én lettem az ügyvezető. Sokat segítene az is, ha az előadásainkat gyakrabban felvihetnék Budapestre, hogy ezáltal is láthatóbbá váljunk.

G. P.: A kritikusok jelenléte valóban fontos, de azt tapasztalom, hogy egyre szűkebb az a réteg, amelyhez eljut a

hangjuk. A jól strukturált stratégia mentén történő kommunikáció az, ami kimozdíthat minket a „némaságból”. Én azt látom, hogy a kétszeres Marketing Diamond-díjjal elismert *Van, aki Zoomon szereti*-sorozatunk (ebben Mészáros Ibolya színésznő beszélgetett a társulati tagokkal) sokat tett a társulat ismertségének növelése érdekében. És igen, ebben a kommunikációs tevékenységben a társulatnak, engem is beleértve, aktívan részt kell vennie.

B. L.: Egyetértek Attilával, mert én is azt tapasztalom, hogy a kritika – bár a beszámolóok egyre inkább leírásjellegűek – segít abban, hogy a szakmabeliek is, a nézők is hírt kapjanak egy-egy előadásról, ezzel együtt pedig a színház munkájáról, a társulatról. Mi is hívunk és utaztatunk érdeklődő kritikusokat, és párhuzamosan egyre több cikk jelenik meg a szegedi színházról, ami a kollégáknak is fontos visszajelzés: eljönnek hozzánk, látnak, megismernek bennünket, szó van rólunk. Nem vagyunk elszigeteltek, az autópálya összeköt más városokkal, és Budapesten is lehet olyan színház, ahova kevesebb kritikus jár, mint Szegedre. Ha jó az előadás, akkor híre megy, megnézik.

– *Befejezésül: hol, milyennek szeretnétek látni a színházakat öt év múlva?*

B. A.: Azt szeretném, hogy ez a színház öt év múlva is megtartsa a jelenlegi erejét. Ez sokkal nehezebb feladat, mint feljutni a „csúcsra”. Úgy megmaradni a színházi köztudatban, hogy közben nem válik üres márkánévvé az, hogy Miskolci Színház. Hogy legyen valós tartalma. Hogyha bukunk, akkor nemesen bukjunk, úgy igazán nagyot, ahogy a jó színházakban szokás. Ha meg sikerül továbbfejlődni, az a komoly tartalom miatt legyen. Annak is örülnék persze, ha a nemzetközi reputációnkat tudnám növelni. Ezért már hét éve küzdök, ez idáig sikertelenül.

Sz. T.: Nagyon remélem, hogy öt év múlva még fogunk és tudunk működni. A nemzetközi helyzetre is gondolok itt. Járvány, háború, ki tudja, mi minden áll még előttünk. De legyünk pozitívak: ha öt év múlva egy lapon emlegetnek majd minket a Miskolci Színházzal, akkor én nagyon boldog leszek.

G. P.: Azt írtam az etikai kódexünk elejére a Csokonai jövőképeként, hogy a teátrum Magyarország egyik legkomplexebb színházi műhelye lesz azáltal, hogy az eddigi eredményekre építve következetesen fejleszti kapcsolatát a hozzá kötődő alkotókkal és közösségekkel. És mint a színházi repertoár megújítója innovatív és nyitott alkotóközösségként jelenik meg a nemzetközi művészeti szférában. Hogy ez öt év múlva valósul meg, vagy később, azt nem tudom, de hogy úton vagyunk efelé, abban egészen biztos vagyok.

B. L.: Nehéz vizionálni a jövőt. Nemcsak a tágabb környezeti változások, válságok okán, de a szűkebb kultúrpolitikai helyzet is erősen meghatározza például a finanszírozást, a színházhoz pedig ekkora volumenben sok pénz szükséges. A „mindig lehet rosszabb” jelenleg már nehezen értelmezhető, de ha Peter Brook *üres terére* gondolok, akkor tudom, hogy színházat bárhol, bármikor csinálhatunk. Az elmúlt 139 évben is működött Szegeden színház, hol együtt, hol külön a 91 éves Szabadtéri Játékokkal. A nagyszínház épületére ráfér a felújítás, de ha már nem tudjuk használni, színházra akkor is szükség lesz, mert az tükrözi vissza létezésünket, amit közösségben élünk meg.